

1. שמונה קבצים א תקצז

הולכת חכמת מעשה בראשית להיות תמיד יותר ויותר חכמה גלויה, שנדרשת ברבים, ושנותנת מחיה לרוחות רבים... עד שאי אפשר עוד להסביר גם אמונה פשוטה לאנשים בינוניים, כי אם עיף הרחבת הצעת רזי עליון, שהם עומדים ברומן של עולם. ופתיחי השערים של מעשה בראשית, הם הם גורמים עצמיים לפתיחת שערי מעשה מרכבת, שהיא ההנהרה העליונה, המסגלת את החושים ואת הרצונות, את ההכרות ואת הרגשות, להאחו בעומק הרוחניות האיתנה, במקור חיים תמימים ונצחיים, עד שהחיים הולכים באומץ קדושתם לנצח כולו את המות, והטוב ממתיק כולו את כל הרע כליל.

א1. שמונה קבצים א תקצז

להשוות סיפור מעשה בראשית עם החקירות האחרונות הוא דבר נכבד. אין מעצור לפרש פרשת אלו תולדות השמים והארץ, שהיא מקפלת בקרבה עולמים של שנות מיליונים, עד שבא אדם לידי קצת הכרה שהוא נבדל כבר מכל בעלי החיים, ועל ידי איזה חזיון נדמה לו שצריך הוא לקבוע חיי משפחה בקביעות ואצילות רוח, עלי די יחוד אשה שתתקשר עליו יותר מאביו ואמו, בעלי המשפחה הטבעיים.

2. רש"י על בראשית פרק ב פסוק יט

(יט) ויצר וגוי' מן האדמה - (חולין כז) היא יצירה היא עשייה האמורה למעלה ויעש אלהים את חית הארץ וגוי' אלא בא ופיי שהעופות נבראו מן הרקק לפי שאמר למעלה מן המים נבראו וכאן אמר מן האדמה נבראו ועוד למדד כאן שבשעת יצירתן מיד בו ביום הביאם אל האדם לקרות להם שם. ובדברי אגדה (ב"ר) יצירה זו לשון רידוי וכבוש כמו (דברים כ) כי תצור אל עיר שכבשן תחת ידו של אדם:

3. רש"י על בראשית פרק א פסוק יד

(יד) יהי מארת. וגוי' - מיום ראשון נבראו וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון וכל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו. הוא שכתוב את השמים לרבות. תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה:

א3. ספר מורה נבוכים - חלק ב פרק ל

וממה שצריך שתדעו - שמילת 'את' הנאמרת באמרו: "את השמים ואת הארץ", כבר בארו החכמים במקומות רבים, שהיא בענין 'עם' - ירצו בזה: שהוא ברא עם השמים כל מה שבשמים ועם הארץ כל מה שבארץ. וכבר ידעתם באורם, כי השמים והארץ נבראו יחד, לאמרו: "קורא אני אליהם - יעמדו יחדיו" - אם כן, הכל נברא יחד, ונבדלו הדברים כולם ראשון ראשון.

א3. ספר גור אריה על בראשית - פרק א פסוק כד

[נ] שהכל נברא ביום הראשון. ואם תאמר אם כן למה כתב "ישרצו המים" (פסוק כ) אצל דגים, ו"תדשא הארץ" (פסוק יא) אצל דשא, והוי למכתב גם כן 'תוצא הארץ', יש לתרץ דודאי אף הדגים והדשאים נבראו מיום ראשון, ומה שכתוב "תדשא" ו"ישרצו" אינו בא לומר רק איכות יציאתן לפועל... ולעלם היו נבראים מיום ראשון.

4. מלבי"ם על משלי ו, ו

(ו) לך אל נמלה עצל - כל כחות מעשה בראשית נטועים בנפש האדם, וכל כח ומדה שימצא האדם במין ומין מבע"ה ידע כי כן נמצא גם בנפשו... ועז"ה אתה העצל, אשר תחשוב שלא נמצא בנפשך מדת הזריזות, או שהזריזות אינה מדה טובה או מועלת, לך אל הנמלה ותמצא שנטוע בה מדה זו שלא לצורך חיותה רק כדי שתראה דרכיה ותכם - ר"ל תלמוד ממנה בהנהגת אסיפת חקי החכמה בזריזות והשתדלות רב:

5. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף ק/ב

אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מתתול וגול מנמלה ועריות מיונה דרך ארץ מתרנגול ...

א5. ספר בראשית פרק ב

(ה) וכל שית השדה טרם יהיה בארץ נכל עשב השדה טרם יצמח פי לא הקטיר ד' א- להים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה. רש"י על בראשית פרק ב פסוק ה

(ה) טרם יהיה בארץ ... עדיין לא היה בארץ כשנגמרה בריאת העולם בששי קודם שנברא אדם וכל עשב השדה עדיין לא צמח ובג' שכתוב ותוצא לא יצאו אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ו' ולמה? כי לא המטיר. ומה טעם לא המטיר? לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתן של גשמים. וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם - התפלל עליהם. וירדו וצמחו האילנות והדשאים:

מזרחי על בראשית פרק ב פסוק ח

... "וכל שית השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כו' ואדם אין" כו', מורים שלא צמחו עשבים ואילנות כלל, לא של גן עדן ולא שאר המקומות, אלא אחר ברייתו של אדם. ופירושו "ותוצא הארץ" שעמדו על פתח הקרקע מיום שלישי עד יום ששי, כמו שדרשו בבראשית רבה וכמו שכתב הרב לעיל.

6. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יא/א

דאמר רבי יהושע בן לוי כל מעשה בראשית (לקומתן) [בקומתן] נבראו לדעתן נבראו לצביון נבראו שנאמר ויכלו השמים והארץ וכל צבאם אל תקרי צבאם אלא צביונם.

רש"י ראש השנה דף יא/א

לדעתם - שאלם אם חפצין להבראות, ואמרו הן.

שפת אמת ספר דברים - לראש השנה - שנת [תרמ"ב]

ואיתא בגמ' מעשי בראשית לדעתן נבראו. ולכן גם בכל ר"ה שמתחדש הבריאה כפי מה שמכנינים בני" דעתם ורצונם לקבל עליהם מלכותו ית' ומשתוקקין לחזור העולם לכמו שהי' קודם החטא כני"ל כן עולה בידם. ועי"ז רמזו חז"ל שנמלך הקב"ה בנשמתן של צדיקים.

7. מדוש רבה בראשית פרשה ח פסקה ג

(ג) ויאמר אלהים נעשה אדם במי נמלך רבי יהושע בשם ר' לוי אמר במלאכת השמים והארץ נמלך משל למלך שהיו לו ב' סנקליטים ולא היה עושה דבר חוץ מדעתן רבי שמואל בר נחמן אמר במעשה כל יום ויום נמלך משל למלך שהיה לו סנקטדרון

7. מדרש רבה בראשית פרשה ח פסקה ג

(ג) ויאמר אלהים נעשה אדם במי נמלך רבי יהושע בשם ר' לוי אמר במלאכת השמים והארץ... רבי שמואל בר נחמן אמר במעשה כל יום ויום נמלך... ר' אמי אמר בלבו נמלך... נמלך במלאכי השרת ואמר להן נעשה אדם בצלמנו כדמותנו...

7ב. מדרש רבה בראשית פרשה ח פסקה ז

(ז) רבי יהושע דסכנין בשם רבי שמואל אמר בנפשותן של צדיקים נמלך החייד (ד"ה א ד) המה היוצרים ויושבי נטעים וגדרה עם המלך במלאכתו ישבו שמה המה מה למטה מה למעליצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה יושבי נטעים על שם ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וגדרה על שם (ירמיה ה) אשר שמתו חול גבול לים עם המלך במלאכתו ישבו, עם המלך מלך מלכי המלכים הקבי"ה ישבו נפשות של צדיקים שבהן נמלך הקדוש ב"ה וברא את העולם:

7ג. מתנות כהונה על מדרש רבה פ"ח ו

"צדיקים היו עם הקב"ה ביצירת גן עדן... ובמאמר התחיה להרמב"ם מצאתי הגרסה שבהם נמלך הקב"ה וברא העלם ועליהם נאמר נעשה אדם"

8. במדבר רבה יט, ג

כשבקש הקב"ה לבראות את האדם נמלך במלאכי השרת אמר להם (בראשית ב) נעשה אדם בצלמנו אמרו לפניו (תחלים ח) מה אנוש כי תזכרנו א"ל אדם שאני רוצה לבראות חכמתו מרובה משלכם מה עשה כינס כל בהמה חיה ועוף והעבירן לפניו לפניהם א"ל מה שמונתן של אלו לא ידעו כיון שברא אדם העבירן לפניו אמר לו מה שמונתן של אלו אמר לזה נאה לקרות שור ולזה ארי ולזה סוס ולזה חמור ולזה גמל ולזה נשר שנאמר (בראשית ב) ויקרא האדם שמות א"ל ואתה מה שמד אמר לו אדם למה שנבראתי מן האדמה א"ל הקב"ה אני מה שמי אמר ליה ה' למה שאתה אדון על כל הבריות היינו דכתיב אני ה' הוא שמי הוא שמי שקרא לי אדח"ר.

9. אורות קסט

ה. ההתגלות ע"י גודל ערכו של האדם, על השפעתו הגדולה בשפעת החיים שלו, בגודל רוחו, ברצונו והופעת שכלו על ההויה, על כל היש, זאת היא חטיבה מיוחדת לישראל. רחוק רחוק מאד הוא העולם כולו מהכרה זו. הכל חושבים, שהאדם ביחש להמצאות הוא רק פסיבי, מושפע ולא משפיע. אבל הקטנה זו אין לה כל ערך באמת.

9א. אורות הקדש ג עמוד סו

תורת ישראל מבארת, איך קיום העולם והמוסר האנושי הם תלויים זה בזה, וממילא מובן, ששכלול העולם בשכלול המוסר גם הוא קשור קשר של קיימא, זאת היא עיקר דעת אלהים הישראלית.

9ב. ספר תפארת ישראל - פרק ד

... ואין חלוק בין רבי שמלאי ובין זה המדרש, רק כי לדעת רבי שמלאי כל המציאות נחשב אחד וכל העולם נחשב כמו החומר אל אדם והאדם הוא שלמות וצורת כל המציאות... ולדעת המדרש האדם מציאות נבדל לעצמו שקול נגד הכל, ולכך שסי"ה לא תעשה ורמ"ח עשה הכל נגד האדם. וראוי להבין דברים אלו שהם דברים גדולים מאד כי אי אפשר לכתוב יותר ועם שהם יותר עמוקים, אבל הדברים האלו אין ספק בהם למי שידע להבין דברי אמת ויושר. והתבאר עוד במקום אחר והכל שורש אחד אמת ונזע צדק יוצא מפרדס החכמה. ועוד יתבאר:

9ג. מוסר אביך עמוד צא

כמה יכול אדם להתעלות, עד כמה יכול הוא לעשות את רצונו שליט ופועל בעולם, עד כדי לברך את מי שהוא חפץ, עד כדי להמשיך סדרי גורל החיים ע"פ המשכת חפצו, "והיה ברכה - הברכות מסורות לך". בבהירות צריכים להביט על יסוד הידיעה הנפלאה הזאת בתכונת האדם והעולם, ביחש האדם לשלטונו על ההויה. מתעופה עליונה זו יורדים לעולם המעשה ומוצאים את השליטה המעשית החיצונית. לרדד את הטבע והיקום תחת רגליו, שהוא רק לבוש חיצוני לאותו השלטון הפנימי שלטון היות ברכה, להיות הברכה באה לרגלו, ונמשכת לרצונו ומוצא שפתינו. ותגורר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור.

9ד. אורות עמוד קסט

ודאי שההארה הרוחנית של סגולת הרוחניות ההויתית של עצמיות המציאות קשורה היא הרבה עם הידיעה בעצמה. כל מה שהאדם יודע יותר את ערכו, ככה ערכו באמת גדול הוא, וכל מה שיכיר יותר בשפעת החיים, ששדרות ההויה השונות מקבלות ע"י ההויה המרכזית שלו, ככה תגדל עצמותה של השפעה זו. מובן הדבר שדיעה כזאת אי אפשר לה שתהיה רק ידיעה גרידא. מהות החיים, הרצון, וההתמשכות הנשמית, צריכים להתקשר בקישור אורגני בידיעה זו. וקישור זה צריך שיתהוה ע"פ סגולה היסטורית ארוכה, וזה הוא ג"כ אחד מהדרכים שכנסת ישראל היא מצוינת בהם. ההתבגרות הנשמית עד כדי ההפעלה על ההויה יצאה אל הפועל בישראל ביחוד. המוסר הישראלי הוא לא רק מוסר אינדוידואלי, ולא גם רק משפחתי ולאומי, ולא גם רק אנושי כללי, אע"פ שהכל כלול בו, אבל בעקרו הוא אלהי, תורת די בורא עולם, תורה שהיא המשכה של היצירה, לא פחות מזה. גדולת הכרה זו היא מורשת ישראל מעולם, והיא גאותם ועזם עדי עד.

עע

(1) מדרש רבה בראשית פרשה ח פסקה י

(י) אמר רבי הושעיא בשעה שברא הקב"ה אדם הראשון טעו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש משל למלך ואפרכוס שהיו בקרונין והיו בני המדינה מבקשין לומר למלך דומינו ולא היו יודעין איזהו מה עשה המלך דחפו והוציאו חוץ לקרונין וידעו הכל שהוא אפרכוס כך בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש מה עשה הקדוש ב"ה הפיל עליו תרדמה וידעו הכל שהוא אדם חדא הוא דכתיב (ישעיה ב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא:

(2) אוה"ק ב שנט

נשמת האדם, בהרחבתה, כוללת היא בתוכה את הנשמות הפרטיות של כל הברואים כולם. כל נפש חיה ניצוץ הוא מאור האבוקה הגדולה הכללית, נשמת האדם. רק למראה עיניים, כל מין וכל פרט הוא מצוי בפני עצמו, העין החודרת רואה לבת חיים גדולה, מאחזת באדם הכללי, לכל פלגיו, שבתוכם חילופי מדרגות רבות, במדת האור והחום המתגלה, וכל בריאה גלמית מוכשרת היא רק לחלק קטן מאור זה המאיר בו. והכל עורג וחותר לשוב אל האורה העליונה במילואה, להאחד עם נשמת האדם, להיות מואר באורה. והיא מתעלה בעפירות רוחנית, מדושנה חיים ועונג, למקורה, לאוצר החיים, ששם עז וחדוה, שלמות מוחלטה, נצח והוד. כשאורה הפנימי של הנשמה מתגלה בכבודו, הכל שמח, הכל מרגיש, שתמכון, שאוצר החיים והאוצר שלהם מתגלה בו. הוא אתם. והכל שמח ומתעלה. עם אבני השדה ברית וחת השדה השלמה לו.